

QUÈ CAL SABER?

ELS MANLLEUS

En lingüística, hom denomina **manlleu** l'element que passa d'una llengua a una altra i s'hi integra, o bé, que, dintre d'una mateixa llengua, passa d'un llenguatge especialitzat al llenguatge comú, o al contrari. Us transcrivim a continuació alguns comentaris d'Oriol Casassas sobre aquests elements lingüístics (1):

En alguns casos o en alguns cercles, hom observa una certa resistència a l'acceptació de la via del manlleu a l'hora d'adoptar una forma catalana per a un mot forà. **Estrès**, **escàner** o **estandardització** és possible que encara provoquin algunes sorpreses; i no ens adonem prou bé que el manlleu és un camí vell de segles. Els **fòrceps** - mot català, ningú no diu *forcipes*- és un manlleu del mot llatí que significa 'pinces'; i el vòmer és un manlleu del mot llatí que significa 'rellla'. I hem d'acceptar els mots sense que ningú no hagi d'estar temptat de recórrer a les traduccions.

Unes traduccions que, en algun cas, haurien conduït a denominacions poc adequades; per exemple, l'**indusi** dels botànics i de l'anatomia del cervell s'hauria convertit en la robeta interior femenina de les falgueres i del cos callós, segons el significat de l'ètim *indusium* llatí ['mena de túnica de dona'].

Quan hom fa l'adaptació d'un mot llatí o grec -o d'una altra llengua- a l'estructura fònica i morfològica del català, aniria molt bé que el procés arribés sempre als mateixos extrems. El fet que en uns casos l'adaptació sigui completa i en d'altres es quedi a mig camí, o que per a certs termes existeixi llicència de circulació en la forma forana, provoca una comprensible desorientació.

Oriol Casassas ens posa els exemples dels mots grecs *elèctron*, *acròmion*, *àxon* i *cotilèdon*, que s'han convertit en **electró**, **acromi**, **axó** i **cotiledó**; i els mots llatins *cilium* i *hilum*, que han esdevingut **cili** i **hílum**, respectivament. Suggereix que caldria mantenir un cert cartesianisme en la presa de decisions per evitar confeccions confusionàries. I ens il·lustra els avantatges que això té per a una més bona comprensió amb l'exemple dels mots grecs, pneumon ('pulmó'), que ha donat paraules com **pneumònia** o **pneumococ**; i *pneuma*, *pneúmatos* ('aire, vent, buf'), que ha originat termes com **pneumatoperitoneu** o **pneumatografia**. Aquestes termes no haurien d'anomenar-se mai *pneumoperitoneu* ni *pneumografia*, de la mateixa manera que ningú no diria, per exemple, que ha d'inflar els "pnèumics" de la bicicleta (en comptes dels **pneumàtics**).

1. Oriol Casassas, "De Pascal i de terminologia científica", a Josep Amat i Enric Casassas, Trenta-dos aspectes de ciència i tecnologia, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1995, p. 259264.

Comissió de Lexicografia de la Societat Catalana de Biologia

Amb la col·laboració del TERMCAT